

МІЖДИСЦИПЛІНАРНИЙ ПІДХІД ДО ВИВЧЕННЯ ФЕНОМЕНУ ДИТИНСТВА

У статті зазначено необхідність забезпечення міждисциплінарного підходу до вивчення феномену дитинства. Розкривається специфіка філософської, соціологічної, психологічної та педагогічної концепцій дитинства. Показано можливість забезпечення міждисциплінарного підходу до вивчення феномену дитинства в процесі дослідження навчальної дисципліни «Етнографія дитинства», зміст якої вирізняється інтегративним характером, залученням знань з різних галузей наук, використанням етнографічного матеріалу, забезпеченням особистісної позиції студентів як професіоналів та носіїв етнічного світогляду.

Ключові слова: дитинство, етнографія дитинства, міждисциплінарний підхід, педагогічна концепція дитинства, психологічна концепція дитинства, соціологічна концепція дитинства, філософська концепція дитинства, феномен.

© Козлюк О.А., 2016

Вступ. У процесі демократизації і гуманізації сучасного суспільства, формування планетарної свідомості, розвитку культури ненасилля зростає роль особистості. Людина як творець матеріальної і духовної культури має можливість вибору особистісних цінностей, перш за все пов'язаних з загальнолюдськими проблемами виживання людства. Це вимагає нового осмислення і перебудови виховання як головного соціалізуючого особистість чинника.

Виникає потреба в оновленні методологічних засад педагогіки, в якій тривалий час панували формальне виховання і погляд на дитину як на об'єкт, якому прищеплюються необхідні соціально визначені якості, прямий стиль управління процесом розвитку особистості.

Розвиток сучасного суспільства в цілому і освіти зокрема вимагає переоцінки поглядів та усталених стереотипів на дитину і дитинство як феномен людського життя. На думку М. Крупеніної, тема дитинства є надзвичайно актуальною, оскільки прирівнюється до тієї ж категорії, що і життя або смерть. Однак досить часто дитинство розглядається як перехідний період, який потрібно просто пережити. Такий однобічно виведений образ часто культивується як засобами масової кіноіндустрії, так і літературними творами різних авторів. При такому досить поверховому розгляді втрачається соціальна сутність дитинства. Отже, концепція дитинства як соціальне явище вимагає глибокого науково-теоретичного аналізу (Крупеніна М.І., 2015, с. 202).

Проблеми дитинства привертають особливу увагу науковців з різних наук, що свідчить про її багатогранність і багатоаспектність. Однак, незважаючи на численні дослідження, його специфічні особливості до цього часу належним чином не

вивчені, відсутній цілісний комплексний підхід до цього феномену як соціально-педагогічного явища.

Зокрема, до проблем дитинства звертались у своїх працях філософи Аристотель, Ф. Бекон, Г. Гегель, Демокрит, М. Монтень, І. Кант, Дж. Локк, Платон, Ж.-Ж. Руссо, Г. Сковорода, Л. Толстой та ін. Однак аналіз цього феномену в їхніх працях представлений досить фрагментарно. Нині філософське осмислення дитинства набуває особливої актуальності в контексті кризового стану сучасної дійсності. Цьому питанню присвячені праці Г. Абрамової, І. Загарницької, В. Зеньковського, Т. Кочубей, Л. Нефьодової, Є. Субботського. Існуюча психологічна концепція дитинства заснована на визнанні його провідної ролі у психічному розвитку і становленні особистості (Л. Виготський, Д. Ельконін, В. Кудрявцев, Д. Фельдштейн). Проблеми соціології дитинства і відповідно соціологічна концепція означеного феномену висвітлені у працях І. Голубевої, І. Кона, Л. Кураєвої, Є. Рибінської, С. Щеглової. Значного поширення нині набуває саме педагогічна концепція дитинства, що визнає останнє як неповторний етап життя кожної людини (А. Богуш, Т. Поніманська, В. Сухомлинський).

Мета та завдання статті. Розкрити особливості міждисциплінарного підходу до вивчення феномену дитинства. Висвітлити суть філософської, психологічної, соціологічної та педагогічної концепції дитинства. З'ясувати місце курсу «Етнографія дитинства» у забезпеченні міждисциплінарного підходу до вивчення феномену дитинства.

Виклад матеріалу дослідження. Тісний зв'язок етнографії, історії, філософії, соціології, психології та педагогіки ніде не виявляється

так виразно, як у дослідженнях світу дитинства. Людина не може пізнати своєї суті, не зрозумівши і не усвідомивши закономірностей свого дитинства. Також неможливо будувати систему виховання дитини, не розуміючи природи дитинства, особливостей його історичного розвитку.

Науки медико-біологічного циклу (педіатрія, дитяча психіатрія) вивчають дитинство як період росту людини, розглядають дітей як людських істот, що не завершили свій фізичний розвиток і хворіють специфічними дитячими захворюваннями. Ці науки використовують для періодизації дитинства об'єктивні морфологічні ознаки (наприклад, зміна молочних зубів, завершення статевого дозрівання, формування скелета тощо).

У юридичних науках дитинство розглядається як період життя людини, що пов'язаний з набуттям більш повного обсягу дієздатності у міру досягнення певного віку. Економіка оперує поняттями «дитинство» і «діти» стосовно недієздатного ще в економічній діяльності населення. Для демографії діти і підлітки — елемент народонаселення, що не бере участі у відтворенні населення, вікові рамки якого визначені від 0 до 18 років.

Сучасна філософія використовує тему дитинства як матеріал для вивчення становлення особистості, орієнтуючись на осмислення його евристичного потенціалу для культури і людини. Результат філософського аналізу дитинства полягає у визнанні за ним своєрідного початку буття.

Філософський інтерес, без сумніву, викликає духовне життя дитини, світ дитячої свідомості. Є. Субботський у своїй праці «Дитина відкриває світ» розглядає дитинство як своєрідну машину, складний, розгалужений організм. Як і будь-який організм, воно має свої «легені», «серце»... Він дихає, рухається, хворіє, словом, живе. Учений називає такі елементи «машини дитинства»: здібності дитини як сума знань, умінь, навичок, якими на певний момент свого розвитку володіє дитина, плюс ті можливості, які їй дані від природи; суспільна оцінка здібностей і те, як сама дитина оцінює свої здібності, її самоусвідомлення (Субботський Є.В., 1991, с. 198).

Філософський портрет дитини доповнює В. Зеньковський, який вбачає в ній органічну єдність мудрості й наївності водночас. Адже вже з перших моментів життя дитина характеризується індивідуальними особливостями, що поступово під впливом життєвих обставин починають проявлятися особливо яскраво.

На думку Л. Українець, саме філософія здатна синтезувати існуючі погляди на проблему дитинства і поглибити розуміння останнього як цілісного культурно-антропологічного феномену. У дослідженні науковця дитинство розглядається не як автономне явище, а як макрокосмос, що містить у собі інші світи, зокрема світ дорослих, причому дитячість є його невід'ємним елементом.

Запропоновано принципове осмислення дитинства і дитячості у філософсько-антропологічному й екзистенційному підходах, які відповідають апологетичній стратегії, долають традиційний погляд на дитинство як період, що має чіткі часові межі. Також зроблено висновок, що дитячість — не швидкоплинне, а, навпаки, стаціонарне явище, що супроводжує людину все її життя, переростаючи в антропологічну константу, яка істотно впливає на соціокультурну реальність (Українець Л.В., 2006, с. 14).

В. Нестеренко цілісний образ категорії дитинства виводить із трьох взаємопов'язаних складових: 1) дитинство — дитячий спосіб ставлення до світу, що характеризується яскравістю, безпосередністю, емоційністю, «гостротою переживань подієвості буття» (Нестеренко В.Г., 1995, с. 66); 2) дитинство — світ відкриттів, бо дитина за своєю природою дослідник, відкривач світу, для неї всі події відбуваються вперше. Звідси і глибокі враження, які залишаються на все життя людини; 3) дитинство — форма існування суто людського ставлення до світу (відкритість, відвертість, довіра, неупередженість) (Нестеренко В.Г., 1995, с. 37).

Г. Абрамова вводить поняття «філософія життя» у контекст дитинства. Вона вказує, що з моменту народження дитина стикається з конкретними формами «філософії життя», що задають межі між життям і смертю, між живим і неживим. Вона зазначає, що зустріч дитини з феноменом смерті пов'язана з появою в картині світу найважливішої якості останньої — часу. Поняття «філософія життя» конкретизується в переживаннях. Цінності життя дитини, цінності життя іншої людини, цінності життя взагалі, а також в інших переживаннях — відповідальність за життя, за живе, переживання з приводу джерел власного життя (Абрамова Г.С., 1999, с. 43).

У своєму дослідженні Т. Кочубей використовує термін «філософія дитинства» як синтез філософії й педагогіки, що утворює напрям філософсько-педагогічних знань про дитинство й дитину. Предметом його дослідження автор вважає дитинство як особливий стан та спосіб буття дитини, її природу, особливості пізнання, сприйняття, мислення, формування світогляду в дитячі роки з метою врахування їх у системі навчання та виховання (Кочубей Т.Д., 2001, с. 11).

На думку І. Загарницької, особливої актуальності набуває зміцнення позицій філософії дитинства як окремої науки про дитину, що є новим напрямом філософсько-педагогічного вчення. На її думку, саме філософія дитинства, розглядаючи дитину і дитинство крізь призму філософії, здатна глибоко і всебічно проаналізувати та осмислити їхню сутність, синтезувати всі існуючі аспекти дослідження цієї проблематики в єдину цілісну філософську концепцію і допо-

могти педагогам у побудові адекватної моделі навчально-виховного процесу з урахуванням потреб глобалізованого інформаційного суспільства (Загарницька І.І., 2009, с. 180).

Л. Нефьодова розглядає дитинство у філософській репрезентації як початок людини і людського існування, що визначається у собі самому і є критерієм, за допомогою якого розкривається щось інше (Нефьодова Л.К., 2005, с. 3).

Таким чином, феномен дитинства на сучасному етапі розвитку філософської науки досліджується в таких аспектах: початок людського існування; доля людини; період, що випереджає дорослість; форма соціального буття, що визначає розвиток цивілізації та людства; критерій оцінювання сучасної державної політики.

Сучасна психологічна концепція дитинства заснована на визнанні його провідної ролі у психічному розвитку і становленні особистості. У межах цієї концепції феномен дитинства вивчається через особливості психічного розвитку дитини в онтогенезі.

У психологічній науці склалися три основні напрями дослідження дитинства: загальний психічний розвиток дитини (Л. Божович, Л. Виготський, Д. Ельконін, О. Кононко, Г. Люблінська та ін.); концепції навчання та розвитку дітей (Л. Венгер, В. Давидов, О. Дяченко та ін.); проблема періодизації дитячого розвитку (Л. Виготський, Д. Ельконін). Представники першого напрямку наголошують на винятковому значенні ранніх етапів розвитку, а також впливу середовища на становлення і розвиток особистості. Прихильники другого — на необхідності організації цілеспрямованого навчання і виховання для психічного розвитку. І, нарешті, представники третього напрямку, окрім періодизації дитячого розвитку і врахування особливостей кожного вікового періоду акцентують увагу на «зоні найближчого розвитку» (Л. Виготський).

У дослідженнях соціально-психологічного напрямку (В. Кудрявцев, Д. Фельдштейн) розкривається психологічний підхід до поняття дитинства як соціального феномену. Зокрема, Д. Фельдштейн сутність дитинства вбачає в особливому стані соціального розвитку людини, у процесі постійних фізичних і психічних перетворень у результаті взаємодії з дорослими та однолітками (Фельдштейн Д.І., 1997, с. 45).

Психолог В. Кудрявцев характеризує два погляди на соціально-історичну природу дитинства: залежність закономірностей, механізмів і темпів психічного розвитку від суспільно-історичних умов її життя (дитинство як «соціальний винахід») та спроба зрозуміти дитинство й розвиток дитини передусім як історичний феномен, що передбачає виявлення унікальної і самобутньої функції дитинства у соціокультурних процесах (Кудрявцев В.Т., 1998, с. 76).

Такі погляди дозволяють розглядати дитинство як особливу форму культурної творчості, як механізм, що реалізує однаковою мірою як наступність, так і поступальність у історичному розвитку культури.

Незважаючи на важливість психологічних досліджень, вони не є вичерпними, і поза увагою залишаються досить важливі проблеми дитинства, зокрема моральні, релігійні, екологічні та інші аспекти включення дитини у світ культури.

У соціології в широкому значенні дитинство визначається як складне соціальне утворення, що є структурною складовою суспільства і виконує в ньому специфічні функції, взаємодіє з суспільством у цілому й з окремими його елементами. Виходячи з цієї позиції, С. Щеглова стверджує, що дитинство — сукупність об'єктів, подій, процесів, соціальних інститутів і соціальних практик стосовно дітей, що формується і підтримується суспільством, а також постійно відновлюється в процесі життєдіяльності дітей, які засвоюють соціальність та інтегруються в соціум (Щеглова С.М., 1996, с. 76).

І. Кон виокремлює кілька специфічних соціологічних парадигм вивчення дитинства: розгляд дитинства як особливого «племін», зі своєю специфічною культурою, мовою, ігровими традиціями тощо; діти як соціальна меншість, аналогічна гендерним, расовим, соціально-економічним і етнічним меншинам; проблеми маркування соціального простору дитинства як визнаного компонента всіх соціальних структур — де, як і в якому саме статусі діти беруть участь у суспільному житті, як це відбувається під час розподілу життєвого шляху тощо; які саме властивості дітей при цьому виділяються і підкреслюються або, навпаки, замовчуються і як це, у свою чергу, впливає на психологію дітей і їх взаємини з дорослими (Кон І.С., 2003, с. 67–68).

Зрозуміло, що жодна з цих парадигм не є самодостатньою, це просто різні кути зору на один і той самий предмет.

Існує окрема наука «соціологія дитинства» — галузь соціології, що пояснює специфічні конкретні дії, процеси в соціумі щодо дитинства. Об'єкт її вивчення — дитинство як структурний компонент суспільства, що відображає соціальні й культурні зміни, а предмет — специфічні ролі «дитина» і «дорослий», соціальні норми та приписи, що регулюють відповідні ролі, дитяча субкультура, процеси взаємодії суспільства і дитинства, державна політика в інтересах дітей. Розглядаються також особливості групової поведінки соціально-демографічної групи дитячого віку, закономірності розвитку дитячих спільнот (формальних і неформальних) тощо.

У своєму дослідженні І. Голубева дає визначення демографічної та соціально-економічної сутності поняття «дитинство», що розглядається

як складова життєвого циклу середньої людини, цілісність і компонент демореальності та осмислюється у вигляді взаємодії конкретно-історичних осередків, у яких воно відбувається. Окрім того, на думку автора, специфіка демографічного вивчення сучасного дитинства в Україні полягає в тому, що останнє перебуває у кризовому стані, коли не існує гармонії демовідтворювальних функцій різних осередків дитинства, що забезпечують збереження тієї якості й кількості (чисельності) дітей, без наявності яких об'єктивно не можливе відтворення населення (Голубева І.Є., 2005, с. 3).

Таким чином, соціологічне розуміння дитинства тяжіє до цілісності, інтегрує дані про нього, накопичені етнографією, соціальною філософією, історією. Можна сказати, що дитинство розглядається як початок формування людської особистості, що визначає її ціннісну унікальність, як особлива культурна і соціальна реальність, соціокультурна цінність. Соціологія запозичує у філософії феноменологічний підхід до дитинства, характеризуючи його як соціальний феномен, виокремлюючи елементи дитинства: межі, періодизацію, фіксацію переходу від дитинства до дорослості, соціальний статус дітей на макрорівні, регламентацію форм і характеру взаємин дорослих та дітей на мікрорівні. Однак в основі розуміння дитинства у соціології лежить проблема його адекватного соціального конструювання з визначенням місця в соціумі, що звучує межі феномену дитинства, визначаючи його як соціальне утворення, реальність, локалізовану в часі й просторі (Л. Кураєва, Е. Рибінський, С. Щеглова).

Явище дитинства вивчається і педагогікою. Цей період життя людини педагоги розглядають як час стрімкого фізичного і психічного розвитку дитини, початкового формування якостей і властивостей, що роблять її людиною. «Дитинство, — зазначав В. Сухомлинський, — найважливіший період людського життя, не підготовка до майбутнього життя, а справжнє, яскраве, самобутнє, неповторне життя» (Сухомлинський В.О., 1974, с. 12). Цю думку продовжує Ш. Амонашвілі, відзначаючи, що дитинство — не просто віковий період, коли дитині хочеться гратися, стрибати, бігати й кататися, коли вона ще безтурботна. Це ще й процес дорослішання, це життя людини, що переходить з одного якісного стану в інший, більш високий. «Справжнє дитинство є процес подорослішання дитини. Дитинство завершується тоді, коли це прагнення до подорослішання згасає» (Амонашвілі Ш.О., 1995, с. 52).

Педагогіка виокремлює дошкільний період дитинства, який відрізняється від інших тим, що забезпечує загальний розвиток, є природною основою формування особистості й відбувається під впливом біологічного та соціального

факторів, насамперед виховання. Учені вважають, що це досить спрощене наукове розуміння дитинства, тому наша педагогіка тривалий час вважалася «бездітною». Таким чином, наука, яка не пізнала дитинство не може розвиватися далі, а суспільство — пізнати себе.

А. Богуш, аналізуючи поняття «дитинство», розглядає його як період народження і становлення Особистості; період пізнання соціуму та її величності Людини; відкриття дитиною царини Життя на планеті Земля в усьому його розмаїтті, з усіма його позитивними і негативними проявами; це перші кроки навчання; це жадаба знань, це перші радощі, перші розчарування і перші сльози (Богуш А.М., 2001, с. 61).

Нині у педагогіці дитинство розглядається з позиції гуманної педагогіки. Це, у свою чергу, передбачає визнання його самоцінності та надання можливості дитині отримати повноцінне дитинство. На думку Т. Поніманської, стійкі стереотипи суспільної свідомості традиційно підтримують пріоритет світу дорослих над цінностями світу дитинства, що в педагогічних системах трансформується у мету — адаптувати дитину до світу дорослих. В умовах негативних тенденцій зниження віку дітей для початку шкільного навчання, коли батьки, а подекуди й педагоги, намагаються використати дошкільний вік головним чином для підготовки дитини до школи та раннього її навчання читання, письма, іноземної мови, стали відомими явища, що позначаються поняттями «криза дитинства», «діти без дитинства», «дорослішання дитинства», «нерозвинуте дитинство» (Поніманська Т.І., 2006, с. 185). Тому головне завдання педагогіки вже сьогодні бачити в дитині майбутню Людину.

Наявність різних підходів до вивчення дитинства та інтерес до його проблем з боку різних наук свідчить лише про невичерпність і глибинність означеної проблеми. Разом з тим це ускладнює його вивчення й осмислення в процесі вивчення цього навчання. Допомогти у цьому дозволяє введення в навчальні плани курсу «Етнографія дитинства», зміст якого вирізняється інтегративним характером, залученням знань з різних галузей наук, використанням етнографічного матеріалу, забезпеченням особистісної позиції студентів як професіоналів та носіїв етнічного світогляду, формуванням ноосферної свідомості. Такий характер навчальної дисципліни дає можливість забезпечити міждисциплінарний підхід до вивчення феномену дитинства.

Мета курсу «Етнографія дитинства» — збагачення, поглиблення і розширення знань студентів про дитинство як гуманітарне і соціокультурне явище, аналіз етнографічного матеріалу з означеної проблеми, визначення соціальної зумовленості способів передачі матеріальних і духовних цінностей молодому поколінню та соціальних

механізмів формування етнічної самосвідомості людини в період дошкільного дитинства.

Основними завданнями курсу виокремлено: дати визначення поняття «дитинство», розкрити його важливість для дитини і суспільства, актуалізувавши знання студентів у галузі культурології, мистецтвознавства, соціології, психології, філософії, педагогіки, етнопедагогіки, етнографії; розвивати вміння аналізувати дитинство як гуманітарне, соціокультурне та психолого-педагогічне явище; ознайомити студентів із різноманітним етнографічним матеріалом, сприяти осмисленню

своєї професійної значущості як носія етнокультури, підвищити рівень етнічної самосвідомості.

Висновки. Підсумовуючи, погоджуємося з думкою Т. Поніманської про те, що проблему дитинства не можна розглядати окремо в соціальному, історичному та психолого-педагогічному аспектах. Оскільки дитинство як категорія гуманістичної педагогіки є інтегрованим явищем, то **перспективи подальшого вивчення проблеми** вбачаємо у побудові цілісної концепції дитинства та поглибленні міждисциплінарного вивчення цього феномену.

ДЖЕРЕЛА

1. *Абрамова Г.С.* Возрастная психология / Г.С. Абрамова. — Екатеринбург, 1999. — 370 с.
2. *Амонашвили Ш.А.* Размышления о гуманной педагогике / Ш.А. Амонашвили. — М. : Изд. дом Шалвы Амонашвили, 1995. — 496 с.
3. *Богущ А.М.* Дефініції «дитинство», «духовність» і «довкілля» у педагогічній спадщині В. Сухомлинського / А. Богущ // А. Богущ. Педагогічні нотатки та роздуми : зб. наук.-метод. праць. — Запоріжжя : ТОВ «ЛПС Лтд», 2001. — С. 60–67.
4. *Голубева І.Є.* Дитинство як об'єкт соціально-демографічної політики в Україні 2005 год : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.09.01 / І.Є. Голубева ; НАН України, Ін-т демографії та соц. дослідж. — К., 2005. — 19 с.
5. *Загарницька І.І.* Дитинство як філософський феномен / І.І. Загарницька // Вісник Інституту розвитку дитини : зб. наук. праць. — К., 2009. — Вип. 1. — С. 14–19. — (Серія «Філософія, педагогіка, психологія»).
6. *Кон И. С.* Ребенок и общество / И.С. Кон. — М. : Академия, 2003. — 336 с.
7. *Кочубей Т.Д.* Філософія дитинства в педагогічній спадщині В.О. Сухомлинського : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Т.Д. Кочубей ; Центр. ін-т післядиплом. пед. освіти АПН України. — К., 2001. — 20 с.
8. *Крупенина М.И.* Концепция детства в литературе / М.И. Крупенина // ИСОМ. — 2015. — № 3. — С. 202. DOI: 10.17748/2075-9908.2015.7.3.202-205.
9. *Кудрявцев В.Т.* Инновационное дошкольное образование: опыт, проблемы и стратегия развития / В. Кудрявцев // Дошкольное воспитание. — 1998. — № 1. — С. 76–83.
10. *Нестеренко В.Г.* Вступ до філософії: онтологія людини : [навч. посіб. для студ. вузів] / В.Г. Нестеренко ; [Міжнар. фонд «Відродження»]. — К. : Абрис, 1995. — 336 с.
11. *Нефёдова Л.К.* Феномен детства в основных формах его репрезентации: (философия, миф, фольклор, литература) : автореф. дис. ... д-ра филос. наук : 09.00.13 / Л.К. Нефедова. — Омск, 2005. — 38 с.
12. *Поніманська Т.І.* Теоретико-методичні засади гуманістичного виховання дітей дошкільного віку / Т.І. Поніманська. — Рівне : РДГУ, 2006. — 364 с.
13. *Субботский Е.В.* Ребенок открывает мир / Е.В. Субботский. — М. : Просвещение, 1991. — 208 с.
14. *Сухомлинский В.О.* Сердце отдаю детям / В.О. Сухомлинский. — К. : Рад. шк., 1974. — 288 с.
15. *Українець Л.В.* Дитинство і дитячість у філософсько-антропологічному контексті : автореф. дис. ... канд. філософ. наук : 09.00.04 / Л.В. Українець ; Харків. нац. ун-т ім. В.Н. Каразіна. — Х., 2006. — 17 с.
16. *Фельдштейн Д.И.* Социальное развитие в пространстве времени Детства / Д.И. Фельдштейн. — М. : Моск. психол.-социал. ин-т; Флинта, 1997. — 158 с.
17. *Щеглова С.Н.* Социология детства / С.Н. Щеглова. — М. : Ин-т Молодежи, 1996.

Козлюк О.А.

МЕЖДИСЦИПЛИНАРНЫЙ ПОДХОД К ИЗУЧЕНИЮ ФЕНОМЕНА ДЕТСТВА

В статье отмечается необходимость обеспечения междисциплинарного подхода к изучению феномена детства. Раскрывается специфика философской, социологической, психологической и педагогической концепций детства. Показана возможность обеспечения междисциплинарного подхода к изучению феномена детства в процессе изучения учебной дисциплины «Этнография детства», содержание которой отличается интегративным характером, привлечением знаний из различных отраслей наук, использованием этнографического материала, обеспечением личностной позиции студентов как профессионалов и носителей этнического мировоззрения.

Ключевые слова: *детство, междисциплинарный подход, педагогическая концепция детства, психологическая концепция детства, социологическая концепция детства, феномен, философская концепция детства, этнография детства.*

O. Kozliuk

INTERDISCIPLINARY APPROACH TO THE STUDY OF PHENOMENON OF CHILDHOOD

The article deals with the studying of the phenomenon of childhood including the development of modern society in general and education in particular, requiring a reassessment of attitudes and stereotypes on the child and childhood as phenomena of the human life. It has been described the necessity to provide the interdisciplinary approach to the study. Particular attention is given to the problems of childhood by scholars of different sciences, indicating the complexity and multidimensional nature of this phenomenon. However, despite the numerous researches of childhood, its specific features have not been studied properly so far, there is no coherent integrated approach to childhood as a notion, as the social and pedagogical phenomenon. It has been revealed the specifics of philosophical, sociological, psychological, and pedagogical concepts of childhood. It also has been analyzed different opinions of researches on the phenomenon of childhood within each of these concepts. The possibility of providing of the interdisciplinary approach to the study of the phenomenon of childhood in university education has been shown, particularly in the study of discipline "Ethnography of Childhood", the contents of which is different due to the integrative nature, involving of the expertise from various fields of sciences, using of the ethnographic material, providing of the personal position of students as professionals and carriers of the ethnic outlook. It has been clearly defined the goal and basic tasks of studying of the course.

As the outcome it has been indicated that the problem of childhood can not be considered separately in the social, historical, psychological, and pedagogical aspects. Since, as a category of humanistic pedagogy, childhood is an integrated phenomenon, therefore the prospects for further study of the problem the author connects with the construction of an integrated concept of childhood and deepening of the interdisciplinary study of the phenomenon of childhood.

Key words: *childhood, ethnography of childhood, interdisciplinary approach, pedagogical concept of childhood, psychological concept of childhood, sociological concept of childhood, philosophical concept of childhood, phenomenon.*

Стаття надійшла до редакції 18.10.2016

Прийнято до друку 22.10.2016